

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 4 (Nisan/April 2021), s. 115-129.
Geliş Tarihi-Received: 08.03.2021
Kabul Tarihi-Accepted: 26.03.2021
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.893101

Türkçe Bitki Adlarının Oluşumunda Aktarmaların Etkisi

The Effect of Transfers on the Formation of Turkish Plant Names

Yasemin YILDIZ*

Öz

İnsanoğlu, yaratıldığından beri bitkilerle etkileşim halinde olmuştur. Bitkileri, kimi zaman besin olarak kullanmış, kimi zaman da ilaç olarak kullanarak dertlerine deva aramışlardır. İki temel ihtiyaca da cevap veren bitkiler, zamanla cevap verdikleri ihtiyaç doğrultusunda ya da şekil açısından benzerlikler neticesinde çeşitli adlar almaya başlamıştır. Adlandırma kısmındaki niteliklerde zamanla bir artış olmuştur. Bu artışta, insanoğlunun gün geçtikçe zenginleşmeye başlayan söz varlığının etkisi oldukça fazladır. Bitkiler pek çok yönden incelenmiş ve bu incelemeler doğrultusunda çeşitli adlar verilmeye başlanmıştır. Özellikle benzerlik sebebiyle ad verme eğilimi, ad verme konusunun temelini teşkil etmeye başlamıştır. Bu duruma bir kanıt olarak etkileşim içerisinde olmayan birbirinden uzak iki bölgede de aynı bitkiye aynı adın verilmiş olmasını gösterebiliriz. Görüldüğü üzere bitkilerin adlandırılması kısmı, dil açısından ele alınabileceği gibi sosyal ve kültürel açıdan da incelenmesi gereken geniş çaplı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benzetme ile aktarmalar arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Hatta bu sıkı ilişki sebebiyle dil bilimciler tarafından “benzetme, aktarmaların ilk aşamasıdır” ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla bu iki söz ve anlam sanatının kullanılış amacı da birbirine benzemektedir. Esas amaç, anlatımı güçlü ve etkili bir hale getirmektir. Bunun yanına ekleyebileceğimiz bir diğer amaç ise dili tasarruflu kullanma amacı olabilir. İki sanat için aktarılabilecek bir diğer ortak özellik de bitkilerin adlandırılmasında çok büyük bir önem taşımalarıdır. Gerek şekil yönünden benzerlikler gerekse birtakım anlam aktarımları bitkilere ad verilmesinde oldukça etkili öğeler olmuştur. Bu çalışmada bitkilerin adlandırılması konusunda aktarmaların önemine vurgu yapılmaktadır. Çeşitli örneklerle de desteklenmek istenen bu çalışmada kırk sekiz çalışma taranmıştır. Ulaşılan bazı bitki adlarının yanında anlamlarına da yer verilmiştir. Bitki adları ve anlamları verildikten sonra, hangi çalışmalardan alındıkları ve buldukları sayfa sayısı da aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adlandırma, bitki adları, aktarmalar, ad aktarması, deyim aktarması.

Abstract

Mankind has interacted with plants since its beginning. They sometimes used the plants in nutrition and sometimes as a medication for their health problems. Plants that satisfy both basic needs have started to take various names by time as a result of the similarities in the use or form. There has been an increase of the quality in nomenclature over time. In this increase, the effect of the vocabulary of humankind, which shows enrichment day by day, is quite high. Plants have been examined in many ways and various names have begun to be given in line with these examinations. Especially the tendency to give names because of similarity has started to form the basis of the nomenclature. As an evidence of this, we can show that the

* Dr, Sakarya/Türkiye, e-posta: yaseminyildiz.edu@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3999-2142>.

same plant has the same name in two distant regions that do not interact. As we see plants nomenclature emerges as a wide-ranging subject that should be studied not just in field of language but also from social and cultural aspects.

There is a very close relationship between simulation and transfer. In fact, because of this close relationship, the expression "stimulation is the first stage of transfers" has been used by linguists. Therefore, the purpose of using these two words and meaning arts are similar to each other. The main purpose is to make the narrative powerful and effective. Another purpose that we can add to this may be the purpose of using language thrifty. Another common feature that can be transferred to the two arts is that they have a great importance in plants nomenclature. Both the similarities in terms of shape and some meaning transfer have been very effective elements in naming plants. In this study, the importance of quotations in naming plants is emphasized. In this study which is desired to be supported by various examples have been scanned forty-eight works. Besides some plant names are also included their meanings. After giving the plant names and their meanings, the studies from which they were taken and the number of pages they were found were also given.

Keywords: Naming, plant names, transfers, name transferring, phraseologism.

Giriş

Aktarmalar, deyim aktarmaları ve ad aktarmaları olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılan ve tıpkı benzetme gibi anlatımı güçlendirmek amacıyla kullanılan edebi sanatlardan biridir. İki kavram arasındaki, benzerlik ve yakınlık durumu dikkate alınarak oluşturulan aktarmalar, çok anlamlılığı da beraberinde getirir. Farklı türleri bulunan ve etkileyici söz sanatlarından biri olarak kabul edilen aktarmalar, aynı zamanda anlam değişmelerine de yol açmaktadır. Dolayısıyla hem çok anlamlılığa hem de anlam değişmelerine olan etkisi sebebiyle aktarmalar, anlam bilimcilerin çalışma alanlarından biri olmuştur. Deyim aktarması ve ad aktarması konuları, anlam bilimcilerin üzerinde durduğu başlıca konular haline gelmiştir.

Türkçe Sözlük'te, aralarında uzaktan veya yakından ilgi bulunan iki şey arasında bir benzetme ilişkisi kurarak, bunlardan birinin adını, geçici olarak kendisine benzetilen diğer şeyin adı ile karşılama olayı olarak tanımlanan deyim aktarması, diğer bir adıyla deyim aktarımı bir edebî sanat olarak kabul edilir. Bütün dünya dilleri içinde de en yaygın aktarma türü olan deyim aktarması, çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurularak yapılır. Anlatımı daha canlı bir hale getirmek amacıyla kullanılan deyim aktarması olayı, benzetmenin ileri bir aşaması olarak da ifade edilir. Çeşitli yollarla sağlanan bu aktarmalarda, öncelikli yol, insanın kendisinden yola çıkarak benzetmeler yaptığı yoldur. "İnsanoğlu, başta, organlarıyla ilgili kavramlar olmak üzere, kendisiyle ilgili şeylere benzettiği nesnelere, onların adını vermiş, böylece, her dilde aynı doğrultuda gelişmeler olmuş, bu sözcükler çok anlamlı duruma gelmiştir. Ayrıca insana özgü sıfatların doğadaki varlıklar için kullanılışı da yaygın bir eğilimdir. Kör kuyu, kel tepe, hasta deniz gibi pek çok anlatımlar aynı türden birer deyim aktarması olup yazın çalışmalarında kapalı öğretilme adıyla anılan bir sanat sayılır. Bütün bu aktarmalar ilk kez kullanıldığında özgün, ilginç bir dil olayı, bir söz sanatı olduğu halde yerleşip kalıplaştıktan sonra birer *yan anlam* oluşturur; öylece yaşar." (Aksan 2009: 183-184).

Deyim aktarmaları, gösterge ve anlam açısından ele alındığında, aktarmaların bu iki öge ile şekillendiği söylenebilir. İçerisinde anlam barındıran bir gösterge, başka bir göstergeyle benzerlik ilişkisi ile bir ilişki kurarak aktarmaları oluşturmaktadır. Tilki kelimesiyle "*kurnazlık*", melek kelimesiyle "*iyilik*" kavramlarının kastedilmesi bu ilişki sayesinde ortaya çıkmış bir durumdur. Deyim aktarmalarının temelini oluşturan bu benzerlik olayı, çeşitli şekillerde sağlanabilir. Aksan, benzetme unsurları doğrultusunda deyim aktarmalarını beş gruba ayırmıştır: a) *İnsandan doğaya aktarma*, b) *Doğadan insana aktarma*, c) *Doğadaki nesnelere arasında aktarma*, d) *Somutlaştırma*, e) *Duyular arasında aktarma*.

a) İnsandan doğaya aktarma: İnsanların, özellikle organ adlarından ve vücut bölümlerinin adlarından yola çıkarak, benzetme ilgisiyle birlikte doğadaki nesnelere anlam aktarması olayıdır. İlk aktarma çeşitlerinden olan bu aktarma türü, eski olması sebebiyle dile iyice yerleşen deyim aktarması çeşididir. Diller arasında da benzer aktarma çeşitlerine rastlanır. Aksan, insandan doğaya aktarma konusunda “ağız” sözcüğünü ele alıp şunları söylemiştir: “Ağız, göstergesine bakacak olursak onun ne ölçüde değişik aktarmalara sahne olduğunu görürüz. Bardağın, kavanozun, sürahinin, güğümün en üstte kalan, açık yanlarını gösteren ağız, bıçağın, testerenin ve benzeri, kesici araç gerecin kesen taraflarını anlatmak üzere de kullanılmakta, ayrıca, nehrin ağızı, yol ağızı, mağara ağızı gibi kullanımlarda karşımıza çıkmaktadır. Kapı ağızı (kapının önü, yakını)da aynı niteliktedir.” (Aksan 2006: 114).

Kimi dilcilere göre dilde tutumluluk amacıyla, kimi dilcilere göre de etkili söz söyleme amacıyla ortaya çıkan deyim aktarmalarının, insandan doğaya aktarılan aktarmalar çeşidi, yazın ve şiir dilinde, doğadaki varlıklara insana özgü nitelikler kattığı için “kişileştirme” olarak kabul edilir. Ancak bu kişileştirme örnekleri, daha bireysel aktarmalar olduğu için, dile yerleşerek kalıplaşmaz. Sadece bir söz sanatı olarak edebî metinlerde varlığını gösterir.

b) Doğadan insana aktarma: Bir diğer deyim aktarması türü de, doğayla ilgili öğelerin insana aktarılmasıyla oluşan aktarma türüdür. Her dilde yaygın bir şekilde görülen bu tür aktarmalarda, en fazla öne çıkan şey, hayvan adlarıyla yapılan aktarmalardır.

Doğan Aksan, konuyla ilgili olarak, bir tasnif hazırlamıştır:

1. Grup: Aslan, maymun, eşek, domuz, tilki, kaz, öküz, köpek (it), yılan, kurt, çaylak, fındıkkurdu.

2. Grup: Hıyar, kabak, odun, kereste, balkabağı, çiroz, çöpsüz üzüm, sinameki, karaçalı, düdük, çam yarması, mikrop, paçavra, fitil, çirkef.

3. Grup: Sert, pişkin, hafif, yumuşak, yapışkan, ince, yırtık, kaba, tatlı, sulu, ağır. Her biri insan zihninde bir imge yaratarak canlı ve güçlü bir anlatım sağlamaya yönelik bu aktarmalardan 1. kümedekiler, çoğunlukla aşağılama amacıyla değişik söylem çeşitlerinde insanlar için kullanılmaktadır. Bunlar içinden aslan ile ufak tefek, cana yakın genç kız ve kadınlar için kullanılan fındıkkurdu örnekleri aşağılayıcı değil, övücü, yüceltici niteliktedir. 2. kümedekilerde, çevremizdeki çeşitli nesnelere yine, çoğunlukla aşağılama için başvurulduğu görülmektedir. Bunlar içinden çöpsüz üzüm, özel bir kullanım yerine sahiptir; evlenme açısından ideal, kusursuz sayılan bir genç erkeği anlatmada başvurulan bir deyim niteliğindedir. 3. kümedeki sıfatlar ise doğrudan doğruya insanların yaratılış ve davranış özelliklerini belirlemede de yararlanan göstergelerdendir. Çok sert adam, yapışkan biri, ne pişkin kadın!, tatlı ihtiyar, sulu bir delikanlı, hafif kadın, ince bir adam kullanımları bunun örneklerindedir.” (Aksan 2006: 116).

c) Doğadaki nesnelere arasında aktarma: Doğada var olan iki nesne arasında kurulan benzetme ilişkisi ile ortaya çıkan aktarmalardır. Tıpkı, diğer aktarma türlerinde olduğu gibi, bu türün örnekleri de her dilde görülür. Bu aktarma türü içinde en fazla görülen şey ise, hayvandan hayvana ve hayvandan bitkiye şeklinde yapılan aktarmalardır. Birçok dilde özellikle de bitkilerin adlandırılması konusunda birbirine yakın adlandırılmalara fazlaca rastlanmaktadır. Doğan Aksan, konuyla ilgili olarak bir tasnif yapmış ve örneklerle durumu izah etmiştir:

1) *Hayvandan bitkiye*: kuşburnu, turnagagası, horozibiği, aslanpençesi, atkuyruğu, ayıkulağı, katırkuyruğu, tavşankulağı, aslanağzı, tavşanmemesi, tekesakalı, itburnu, keçisakalı, koyungözü, öküzgözü, öküzdili, sıçankulağı, domuzayağı.

2) *Nesnelerden bitkiye*: kartopu, küpeçiçeği, çançiçeği, mercançiçeği, yıldızçiçeği, yüksükotu, kandil otu, patlıcan çiçeği.

3) *Hayvandan hayvana*: kırlangıçbalığı, kirpi balığı, köpekbalığı, kurbağabalığı, boğabalığı, ördekbalığı, domuzbalığı, kedibalığı.

4) *Nesnelerden hayvana*: çekiçbalığı, kayışbalığı, tırpanbalığı, kurdelabalığı, mürekkepbalığı, dilbalığı, kalkanbalığı, kılıçbalığı.

Yukarıda başlıcalarından örnekler verdiğimiz bu aktarmaların yanı sıra borazankuşu, yılanlık gibi kimi kuş adlarını, kargaburun, maymuncuk, deveboynu, sıçandışi (bir dikiş türü), sıçankuyruğu gibi kimi araç gereç adlarını ve değişik kavram alanlarından, daha başkalarını göstermek olanaklıdır. Yukarıdaki 1. öbekte görüleceği gibi, özellikle bitkilerin biçimsel niteliklerini belirlemede hayvanların organ ve vücut bölümlerinin adlarından yararlanılması önemli bir yer tutmaktadır. 2. öbek, aynı amaçla doğadaki başka nesnelere başvurulduğunu, 3. ve 4. öbekte ise balık türlerini başka hayvan adlarıyla ve değişik nesnelere adlarıyla kavramlaştırmanın yaygın olduğunu ortaya koymaktadır." (Aksan 2006: 117-118).

d) Somutlaştırma: Soyut olan herhangi bir duygu ve düşünceyi, somut kavramlarla anlatmaya somutlaştırma denir. Türkçenin her döneminde, lehçe ve ağızlar da kullanılan bu aktarma türünün en güzel örnekleri deyimlerdir. Anlatımın canlı ve etkili olması amacıyla kullanılan bu aktarma türü, başka dillerde de görülmektedir. Aksan, somutlaştırmayı, üç gruba ayırarak incelemiştir: ilk grupta, bir durumu, sahnede izliyor gibi hissettiren oluşturulmuş deyimler yer alır. Kaş yapayım derken göz çıkarmak, baltayı taşa vurmak gibi deyimler buna örnek olarak gösterilebilir. İkinci grupta, çeşitli sorunların ve zorlukların ifade edilmesi için, benzetme ilişkisiyle kurulan ve daha çok tamlama biçiminde olan ögeler vardır. Ateşten gömlek, kuyruk acısı örnek olarak gösterilebilir. Üçüncü grupta ise, soyut olan kavramları, somut eylemlerle, hareketlerle aktarma söz konusudur. Isınmak, yanmak gibi eylemler bu duruma örnek gösterilebilir. Bu eylemlerin, temel anlamlarına ek olarak kazandıkları yan anlamlar, bu tür aktarmalar ile sağlanmıştır. Dilimizde bu tür örneklerin sayısı oldukça fazladır.

e) Duyular arasında aktarma: Deyim aktarmalarının bir türü de farklı duylara ait kavramların, birlikte kullanılmasıyla oluşan aktarma türüdür. Anlatıma canlılık katmak amacıyla kullanılan bu aktarma türü, diğer aktarma türlerinde de olduğu gibi, her dilde görülür. "Bu tutumla, örneğin tat alma duyusuyla ilgili bir kavram, iştme duyusuna ait bir kavramla bağdaştırılmış, dokunma duyusunu ilgilendiren bir sıfat, görme duyusuna ait bir kavramla birleştirilmiş olur. Sıcak bir bakış, tatlı dil, kara bir düşünce, yumuşak bir ses, acı söylemek gibi, hemen her dilde görülen kullanımlar da aynı türden aktarmaların tanığıdır." (Aksan 2009: 186).

Ad aktarması ise; bir kavramın kendisi kullanılmadan, ona anlam olarak çok yakın olan ve ilgi-benzerlik ilişkisi bulunan bir kavramın kullanılmasıdır. Ad aktarmasındaki en belirleyici şey, iki kavram arasındaki ilgidir. Düz değişmece adıyla bilinen bu anlam olayında bütün ve parça ilişkisi söz konusudur. "Tiyatro yerine sahne, sinema için beyaz perde ya da perde; seçime katılmak yerine sandık başına gitmek, fazla konuşmak yerine çenesi açılmak, karnı acıkmak yerine içi ezilmek ve midesi kazanmak hep bu aktarma türünden sayılabilir. (Aksan 2009: 188). Örneğin, *taç* sözcüğünün saltanatı (krallığı) temsil etmesi (Kılıç 2009: 55-56) ile "Çok konuşan kişi" için "çenesi düşük", "doğmak" yerine

“dünyaya gelmek.” vb.” (Hazar 2014: 158) tabirlerinin kullanılması ad aktarmasına gösterilebilecek örneklerdendir.

Tıpkı deyim aktarması gibi, ad aktarması da çok anlamlılığa yol açan bir anlam olayıdır. Ancak ad aktarmasının deyim aktarmasından bir farkı vardır. Bu fark da ad aktarmasında daha çok, soyut kelimelere somut bir anlam verme durumudur. Anlatımı kolaylaştırmak ve etkili bir söylem katmak amacıyla kullanılan bu tür aktarmalara, şiir dilinde de çok sık rastlanır. Şiir dilinde mecaz-ı mürsel adıyla yer alan edebi bir sanat olarak karşımıza çıkar. Deyim aktarması gibi ad aktarması da her dilde görülen bir anlam olayıdır.

Aktarmalar, tıpkı benzetmeler gibi kavramların adlandırılmasında oldukça önemli bir rol oynar. Hatta bu yüzden benzetmelerin, aktarmaların ilk aşaması olduğu söylenir. Aktarmalar ad ve deyim olmak üzere ikiye ayrılır. Aktarmaların oluşmasında duyuların etkisi çok fazladır. Çeşitli yollarla yapılabilen aktarmalarda, bitki adları söz konusu olduğunda “doğa” en önemli kaynak olarak gösterilebilir. “Doğaya dayalı anlatım sırasında estetik açıdan dikkati çeken deyim aktarmalarından, kimi zaman nükteli benzetmelerden yararlandığı görülür. Bir kır çiçeği (papaver rhoeas) *gelincik* biçiminde adlandırılırken Akdeniz bölgesinde süs bitkisi olarak yetiştirilen bougainvillia bitkisine *gelinduvağı*, bir başka bitkiye de *gelindüğmesi* (centaurea solstitialis) adı verilir. Padişahların gözde cariyeleri için kullanılan haseki sanından yararlanan *hasekiküpesi* (aquilegia) ve ilginç bir ad olan *saksıgüzeli* (cotyledon umbilicus) bu tür adlardandır. Bir kaktüs türüne kaynanadili denmesi ise ilginç bir nükte eğiliminin örneğidir. “*katırturnağı, horozibiği, ayıkulağı, devetabanı, atkuyruğu, öküzgözü, kuşburnu, itburnu, tavşanmemesi, domuzayağı...*” gibi bitki adları, özellikle biçim benzerliklerine dayanan anlamlandırmalardan ancak birkaçıdır. *Hanımeli, kaynanadili* gibi adlar belli bir adlandırma özelliği taşıırken, yine doğadaki nesnelere yararlanan *çançiçeği, küpeçiçeği, yıldızçiçeği, patlıcançiçeği, yüksük otu, gramafonçiçeği, kartopu, kandilotu ...* gibilerinin sayısı da çoktur.” (Kıran 2003: 29; Aksan).

Taradığımız eserlerden elde ettiğimiz ve aktarmalara örnek olarak gösterebileceğimiz bitki adlarından bazıları şunlardır:

aslanağzı: Sıracagillerden, türlü renkte, güzel, kokusuz çiçekleri olan bir bitki, danaburnu (Antirrhinum majus). [KT 72/ TS 132/ İBAS 27/ NEBAS 30/ TBS 67/ TTBA 32/ TTBA 78/ TTBA 82/ TTBA 96/ HATBA 9/ OABA 292/ TTABİ 65/ TTABİ 67/ TTABİ 72/ TTABİ 103].

aslanpençesi: Alchemilla (Rosaceae) türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, otsu, rizomlu ve parçalı yapraklı bitkiler. Eş anl. Arslanayağı, Fındık otu (Trabzon bölgesi), Şahten, Şehduran. Alchemilla arvensis (L.) Scop. (Syn: Aphanes arvensis L) - Fındık otu, Yıldıznişanı. Kök ve yaprakları idrar artırıcı ve kabız olarak kullanılır. A barbatiflora Juz-Dokuztepe (Hamsiköy. Maçka-Trabzon). Yapraklarının genellikle 9 parçalı olmasından dolayı bu isim verilmektedir. Fındık otu (Sürmene-Trabzon). A. orthotricha Rothm.-Fındık otu (Sürmene-Trabzon). A pseudocartalinica Juz - Fındık otu, Kabız ve idrar artırıcı olarak kullanılır. [TBAS 34/ TGİB 23/ BTS 55/ BDVN 32].

atkuyruğu-at kuyruğu: 1. Equisetum (Equisetaceae) türlerine verilen genel ad. Sulak çayırlar ve su kenarlarında yetişen, rizomlu, çok yıllık ve otsu bitkilerdir. Genç sürgünleri özellikle at ve sığırlarda tehlikeli zehirlenmelere neden olmaktadır. Eş anl. Çam otu (Bozdağ-ödemiş), Çığcığ, Ekli ot (Muğla), Katırkuyruğu, Kırkboğum, Kırkboğum otu, Kırkkilit otu, Tilkikuyruğu, Zemberek otu. Equisetum arvense L.- Zehirli olarak tanınmış bir türdür. E. ramosissimum Desf.- Kırkboğum. Ulama, Ulama otu. Yayılğan otu (Gelendost - Isparta). 2. Atkuyruğugillerden, kök sapı ömürlü olan,

genellikle nemli yerlerde yetişen ve ilaç olarak kullanılan bir bitki, zemberek otu (*Equisetum arvense*). [TBAS 36/ KT 76/ TS 144/ ŞBA 171/ İBAS 29/ TGİB 96/ BTS 62/ NEBAS 31/ TBS 72/ TBAM 55/ HATBA 9/ TTABİ 60/ TTABİ 65/ TTABİ 67/ TTABİ 72/ TTBA 32/ TTBA 78/ TTBA 82/ TTBA 96/ BDVN 257/ BKTS 18/ BDVN 319].

ayçiçeği- ay çiçeği: 1. Birleşikgillerden, sarı renkli çiçeği çok iri olan, yurdumuzda çok yetiştirilen bir bitki, gün çiçeği, günebakan, gündöndü (*Helianthus annuus*). 2. Bu bitkinin yağ çıkarılan ve çerez olarak da yenilen tohumu. 3. Hindi çalı tutu. [TS 157/ ŞBA 180/ İBAS 30/ KBS I 93/ RFLMT 31/ TGİB 114/ BTS 65/ NEBAS 32/ TBS 74/ TSD 29/ BKTS 20/ BDVN 134/ BDVN 309/ BDVN 532/ TTBA 32/ TBYBA 31].

ayıkulağı-ay kulağı: 1. *Phlomis grandiflora* H. S. Thomson (Labiatae). Çok yıllık, sarı çiçekli ve çalı görünüşünde bir bitki. Bk. Çalba. Eş anl. Karağan (Akseki-Antalya). 2. Çuha çiçeğinin bir türü, şakayık (*Primula auricula*). 3. Ada çayı. 4. Çalba. 5. Çuha çiçeği. 6. Salep. 7. Çuha çiçeğinin bir türü (*Primula auricula*). [TTBA 32/ TTBA 32/ TTBA 78/ TTBA 82/ TTBA 96/ TGİB 13/ HATBA 9/ KT 85/ TBAS 38/ TS 158/ İBAS 31/ BTS 66/ TBS 77/ TTABİ 65/ OABA 293/ TTABİ 72/ TTABİ 67].

çan çiçeği: 1. *Leucojum aestivum* L (Amaryllidaceae). Soğanlı, beyaz çiçekli, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Taze yumrusu kusturucu etkiye sahiptir. Eş anl. Akça bardak (Çatalca - İstanbul), Akçe bardak (Terkos köyü-İstanbul). Göl soğanı. Kar çiçeği. 2. Çıngırak otu (*Campanula*). 3. Çan çiçeğigillerden, süs bitkisi olarak ekilen ve çiçekleri çan biçiminde olan bir bitki cinsi, meryemanaeldiveni, boru çiçeği (*Campanula medium*). [TBAS 66/ TS 392/ İBAS 78/ TGİB 51/ BTS 131/ NEBAS 46/ TBS 146/ BDVN 19/ TTBA 34/ TTBA 86/ TTBA 99/ TTABİ 74/ TTABİ 68/ BDVN 137].

devetabanı: 1. Birleşikgillerden, geniş yapraklı bir süs bitkisi (*Phlodontron*). 2. Ebegümece (*Malva*). 3. Çakmuz. 4. Domuz ağırşığı (*Cyclamen caum*). 5. Kabalak, öksürük otu (*Tussulago farfara*). 6. Nilüfer (*Nymphaea alba*). 7. (*Cyclamen cilicicum*). [TBAS 91/ KBS I 280/ NEBAS 55/ LME 257/ BDVN 448/ CFBİ 579/ LMEBA 406/ TMTBA 8/ YATBT 15/ BDVN 599/ BDVN 525/ TTBA 79/ TTABİ 65/ TTBA 36/ HATBA 10/ TBAS 90/ TBAS 91/ KT 253/ MŞ II 85/ TS 513/ İBAS 98/ TGİB 83/ TBS 208-209/ DS 1441].

domuzayağı: Domuz ayrığı veya diğer isimleriyle meyve bahçesi, horoz ayağı bitkisi "dactylis" türünden yaygın bir ot türüdür. Serin sezonlu, tek yıllık otsu gövdeli yem bitkisidir (*Dactylis Glomerata*). [HATBA 10].

gelinduvağı: Yurdumuzda yetiştirilen kırmızı renkli süs bitkisi (*Bougainvillea glabra*). [NEBAS 68/ TBS 276].

gelindüğmesi: 1. Peygamber çiçeği (*Centaurium*). 2. Gelinayağı (*Sempervivum armenum*). [İBAS 135/ TBS 276/ TTBA 38/ TTBA 86/ TTBA 72/ TTBA 99/ TTABİ 74/ TTABİ 102/ TTABİ 63/ TTABİ 68].

hanımeli: 1. *Lonicera* (Caprifoliaceae) türlerine verilen genel ad. Çok yıllık, kışın yaprak döken, beyaz, sarı veya kırmızı çiçekli ağaççık veya tırmanıcı bitkilerdir. *Lonicera japonica* Thunb.- Hanımeli. Türüz otu. Bahçelerde yetiştirilir. *L. nummulariifolia* Jaub.et Spach-Tavşançili (Erzincan). 2. Hanımeligillerden, tırmanıcı, korularda, çalılıklarda yetişen bir bitki (*Lonicera caprifolium*). 3. Bu bitkinin güzel kokulu çiçeği. 4. Hanımparmağı. [KT 302/ TBAS 129/ TS 843/ İBAS 154/ THBS 244/ TGİB 141/ BTS 267/ NEBAS 73/ TBS 312/ VHBA 13/ BDVN 370/ TETTL II 251/ TTABİ 67/ TTABİ 73/ TTABİ 61/ OABA 295/ TTBA 97/ TTBA 70/ TTBA 83/ TTBA 39].

hasekiküpesi-haseki küpesi: 1. Aquilegia türleri (Ranunculaceae) ne verilen genel ad. Çok yıllık, otsu ve gösterişli çiçeklere sahip bitkiler. Bazı türler bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. Eş anl. Sultanküpesi. Aquilegia olympica Boiss,- 30-60 cm yükseklikte, çok yıllık, otsu ve mavi beyaz çiçekli bir türdür. Kuzey ve Doğu Anadolu dağlarında bulunur. 2. Dügün çiçeğigillerden bir süs bitkisi (Aquilegia). 3. Büyük çan çiçeği. 4. Küpe çiçeği. Çiçekleri küpeye benzeyen bir süs bitkisi (Aquilegia vulgaris). [TBAS 130/ TS 852/ İBAS 157/ NEBAS 73/ BDVN 70/ BDVN 137/ BDVN 283/ TTBA 39/ TTABİ 74/ TTBA 99/ TTABİ 71/ TTBA 92/ TBS 315].

horozibiği-horoz ibiği: 1. Chrysanthemum segetum L. (Compositae). Bir yıllık, otsu ve sarıçiçekli bir bitkidir. Gövdesi taze olarak yenir (Köyceğiz-Muğla). 2. Horozibiğigillerden, kırmızı çiçekleri horozibiğini andıran bir süs bitkisi (Amaranthus). 3. Kazgagası. 4. Horozibiği püskül (Celosia argentea). 5. Gelin çiçeği. [KT 488/ TBAS 135/TBAS 135/ TS 900/ İBAS 171/ RFLMT 96/ TGİB 242/ NEBAS 77/ TBS 329/ TSD 165/ BDVN 45/ BDVN 157/ TTABİ 65/ BDVN 508/ BKTS 114/ TTBA 39/ TTBA 79/ TTABİ 67/ TTBA 83/ HATBA 11/ OABA 295/ VHBA 13].

itburnu-it burnu: 1. Dikenli, soluk pembe veya koyu pembe çiçekli bir çalır, yabancı gül (Rosa canina). 2. İt üzümü. 3. Kuşburnu. [ETG 276/ KT 157/ TMİB 770/ MŞ II 165/ TBAS 145/ TS 1002/ İBAS 184/ EUTSV 157/ THBS 241/ MMŞM 441/ TBS 348/ BDVN 513/ BKTS 123/ CFBİ 583/ YATBT 25/ LMEBA 408/ EATBT 1051/ TMTBA 11/ THBS 247/ HKHTM 820/ EOS 143/ DS 2567/ OABA 296/ TTABİ 73/ HATBA 11/ TTABİ 65/ TTABİ 67/ TTBA 97/ TTBA 79/ TTBA 40/ TTBA 83].

kandil otu: 1. Güveyfeneri. 2. Pat pat otu (Ballota acetabulosa). [TBAS 151/ İBAS 191/ TBS 364/ TTBA 40].

kartopu: 1. Hanmeligillerden, birçok türü süs bitkisi olarak yetiştirilen, zeytinimsi, meyvemsi, kırmızı renkte bir ağaççık (Viburnum opulus), gilaburu. 2. Kasımpatı çiçeği. [TBAS 161/ TS 1096/ İBAS 199/ KBS I 471/ TGİB 275/ NEBAS 96/ TBS 394/ TTBA 41/ TTBA 99].

katırkuyruğu-katır kuyruğu: 1. Baklagillerden, çiçekleri sarı ve şemsiye durumunda olan acı bir bitki, zivircik. (Anagyris foetida). 2. Atkuyruğu (Equisetum). 3. Yıllanyastığı (Arum italicum). 4. Katırtırnağı (Spartium junceum). [KT 610/ MŞ II 178/ TBAS 162/ TBAS 162/ TS 1105/ EM 150/ İBAS 201/ RFLMT 114/ TBS 396/ ŞMS 106/ BDVN 54/ CFBİ 584/ MOBA 108/ TMTBA 12/ TTABİ 73/ TTBA 41/ TTBA 83/ TTBA 79/ HATBA 12/ TTBA 97/ OABA 296/ TTABİ 67/ TTABİ 65/ YATBT 28].

katırtırnağı-katır tırnağı: 1. Spartium junceum L. (Leguminosae). Çok yıllık, çalı görünüşünde ve sarı çiçekli bir bitkidir, özellikle tohumlan zehirlidir. Kurutulduktan sonra yakacak olarak kullanılır. Bk. Yasemin. Eş anl. Borcak (Akseki-Antalya), Borçoh, Boruk, Kuş çubuğu (İnebolu). 2. Baklagillerden, dalları çok ince, çiçekleri sarı, bazı türleri hekimlikte idrar söktürücü olarak kullanılan bir bitki (Genista scoparia). 3. Katır çiçeği. [KT 610/ TBAS 162/ TS 1105/ İBAS 201/ RFLMT 114/ TGİB 249/ BTS 345/ NEBAS 97/ TBS 396/ BDVN 291/ BDVN 600/ TTABİ 73/ TTBA 41/ TTBA 97/ TTBA 79/ OABA 296/ HATBA 12/ TTABİ 65].

kaynadili: 1. Frenk inciri (Opuntia ficus indica). 2. Kaktüs. [TBAS 165/ İBAS 204/ KBS I 485/ BTS 347/ TBS 404/ TTABİ 67/ TTABİ 73/ TTBA 69/ TTBA 41/ TTBA 97/ TTBA 83/ TTABİ 62/ OABA 296].

keçisakalı-keçi sakalı: 1. Ladengillerden, çayırarda, nemli yerlerde yetişen, yaprakları mızrakı ve çizgili, çiçekleri mavimtrak veya mor renkte laden bitkisinin bir türü, keçisedefi (Cistus creticus). 2. Gülgillerden, beyaz veya pembe çiçekli, bahçelerde

süs bitkisi olarak yetiştirilen bir ağaççık, erkeçsakalı, çayirmelikesi (*Spiraea aruncus*). 3. Tekesakalı (*Filipendula ulmaria maxim*). 4. Sahil karanfili (*Limonium angustifolium*). 5. Keçi sedefi. [KT 623/ TBAS 167/ TS 1125/ ŞBA 481 / İBAS 206/ TBAM 97/ NEBAS 100/ TBS 409/ OABA 297/ HATBA 12/ TTBA 41/ TTBA 79/ TTBA 97/ TTABİ 65/ TTABİ 73/ BDVN 287/ BKTS 141/ BDVN 563/ BDVN 84].

koyungözü- koyun gözü: 1. *Bellis perennis* L. (Compositae), Çok yıllık, rozet yapraklı ve beyaz çiçekli otsu bir bitkidir. Toprak üstü kısımları Antakya bölgesinde sebze olarak kullanılır. Eş anl. Çayır papatyası. Koyun çiçeği. 2. Birleşikgillerden, beyaz ve iri bir papatya türü (*Matricaria parthenium*). 3. Beyaz çiçekli, otsu bir bitki, çayır papatyası (*Bellis perennis*). 4. İnci çiçeği (*Convallaria majalis*). 5. Mahmude otu (*Convolvulus betonicifolius*). 6. Kızgözü. 7. Koyunçiçeği. 8. İlkbahar çiçeği, paskalya çiçeği. [KT 400/ KT 679/ TBAS 183/ TS 1226/ OABA 298/ TTBA 42/ TTBA 79/ HATBA 13/ TTBA 83/ TTABİ 67/ TTABİ 73/ TTBA 97/ TTABİ 65/ İBAS 225/ NEBAS 108/ TBS 466/ BDVN 105/ CFBİ 586].

kuşburnu: 1. Çalılık ve ormanlık alanlarda yetişen, soluk pembe renkte çiçekler açan bir ağaç, yaban gülü ağacı (*Rosa canina*), yabani gül. 2. Bu ağacın parlak kırmızı renkli, içi tüylü ve çekirdekli meyvesi. [KT 699/TBAS 190/ TS 1269/ İBAS 234/ THBS 248/ KBS I 581/ RFLMT 128/ TGİB 214/ BTS 398/ TBS 486/ TTBA 43/ OABA 299/ HATBA 13/ TTABİ 65/ TTABİ 73/ TTABİ 58/ TTABİ 67/ TTABİ 103/ TTBA 83/ TTBA 97/ TTBA 79/ YATBT 32/ TMTBA 14].

küpe çiçeği-küpeçiçeği: 1. Küpe çiçeğigillerin örneği olan süs bitkisi (*Fuchsia*). 2. Bu bitkinin kırmızı, pembe, mor veya beyaz renkli çiçeği, küpeli. 3. Hasekiküpesi. [KT 707/ TS 1284/ İBAS 237/ TGİB 47/ NEBAS 112/ TBS 496/ TTBA 99/ TTBA 92/ TTBA 43/ BDVN 283/ TTABİ 71/ TTABİ 74].

mercan çiçeği-mercançiçeği: Baklagillerden tırmanıcı bir ağaç türü (*Kennedy*). [İBAS 257/ NEBAS 121/ TTBA 44/ BDVN 344].

öküzdili: Lisânü's-sevr denilen nebat, sığırdili. [KT 953/ TS 1536/ İBAS 280/ TTBA 45/ TTBA 83/ TTBA 98/ HATBA 14/ OABA 300/ TTABİ 73/ TTABİ 67].

öküzgöbeği: Alıç. [TBAS 219/ İBAS 280/ DS 3328/ TTBA 83/ TTBA 45/ TTBA 98/ HATBA 14/ OABA 300/ TTABİ 67/ TTABİ 73].

öküzgözü-öküz gözü: 1. Birleşikgillerden, sarı renkte, papatyayı andırır bir çiçek ve onun bitkisi, sığırgözü, mastı çiçeği, arnika (*Arnica montana*). 2. Nergis. 3. Sarı papatya. 4. Kaliteli, kendine özgü kokusu olan şarap üretilen, orta kalın kabuklu, siyah renkli bir tür üzüm (*Vitis vinifera*). [KT 399/ TBAS 219/ TBAS 219/ TS 1536/ TS 1536/ İBAS 280/ TKF 454/ NEBAS 132/ TBS 556/ BDVN 65/ TTABİ 67/ TTBA 98/ TTABİ 73/ HATBA 14/ OABA 300/ TTBA 83/ TTBA 45].

patlıcan çiçeği: Tatula, diken elması. [KT 972/ TTBA 45].

sıçankulağı- sıçan kulağı: 1. *Myosotis* denilen çiçek, boncuk otu. 2. Farekulağı (*Anagallis arvensis*). 3. Mersin. 4. Köpektaşağı (*Aristolochia bottae*). 5. Beş parmak otu. 6. Mavi unutmabeni. [KT 1077/ TMİB 952/ TBAS 241/ TS 1747/ İBAS 311/ KBS II 763/ RFLMT 167/ NEBAS 149/ TBS 630/ BDVN 41/ TTABİ 67/ TTABİ 73/ TTABİ 65/ HATBA 14/ OABA 300/ TTBA 98/ TTBA 83/ TTBA 79/ TTBA 46/ BDVN 161/ BDVN 406/ LMEBA 412].

tavşanbıyığı: Bir yonca türü (*Aegilops biuncialis*). [KT 132/ TS 1923/ İBAS 346/ TBS 692/ TTBA 98/ TTBA 79/ TTBA 47/ TTABİ 65/ HATBA 15/ OABA 301/ TTABİ 73].

tavşankulağı-tavşan kulağı: 1. Çuha çiçeğigillerden, kalp biçiminde geniş yapraklı, beyaz, pembe, şarap rengi çiçekli bir bitki, buhurumeryem, siklamen (Cyclamen coum). 2. Domuzağırşığı. 3. Navruz. 4. Tarla sarmaşığı, top yayılğan (Convolvulus lineatus). 5. Köpek dili. [KT 688/ TMİB 1016/ TBAS 262/ TS 1923/ TGİB 143/ TBS 693/ TTBA 80/ TTBA 98/ TTBA 84/ TTBA 48/ OABA 301/ TTABİ 73/ HATBA 15/ TTABİ 66/ TTABİ 67/ BDVN 221/ BDVN 124/ LMEBA 413/ İBAS 347/ RFLMT 184/ NEBAS 165].

tavşanmemesi: 1. Yüksekliği 30-100 santimetre olan, kışın yapraklarını dökmeyen bir ağaççık (Ruscus aculeatus). 2. Tavşan kirazı. [TBAS 262/ TS 1923/ İBAS 347/ TBAM 137/ TGİB 220/ TBS 693/ TTBA 98/ TTBA 84/ TTBA 80/ TTBA 48/ TTABİ 67/ HATBA 15/ OABA 301/ TTABİ 66/ TTABİ 73].

tavşanpaçası: 1. Bir cins yonca. 2. Domuzağırşığı. [KT 963/ TBAS 263/ İBAS 347/ TTBA 80/ TTBA 48/ HATBA 15/ OABA 301].

tekesakalı-teke sakalı: 1. Scorzonera veya Tragopogon (Compositae) türlerine verilen genel ad. Bir veya çok yıllık, mor veya sarıçiçekli ve otsu bitkiler. Türkiye’de 20 kadar türü yetişmektedir. Genç kökleri çiğ olarak yenir. Kanlık. Yemlik. Yer sakızı. Eş anl. Dedekuleti, Dedemsakalı, Dedesakalı, Didemsakalı, Geçisakalı, Keçisakalı. Kekilcan, Tekersakalı, Tekesakallı, Tekilcan, Tekilcen, Tekkesakalı, Teksakal. 2. Tekesakalı otu, keçisakalı; (Tragopogon porrifolius). 3. Birleşikgillerden, kökleri sebze olarak kullanılan otsu bir bitki (Tragopogon porrifolius). [KT 1208/ TMİB 1017/ MŞ II 292/ TBAS 264/ TS 1936/ EM 186/ İBAS 348/ KK 332/ KBS II 875/ RFLMT 186/ TGİB 38/ NEBAS 165/ TBS 697/ TE 1979/ HHKA 198/ LME 534/ TKS 319/ ABY 490/ DS 4747/ YİŞ 1078/ ACBA 140/ CFBİ 592/ TTABİ 73/ HATBA 15/ YATBT 45/ TTBA 98/ TTBA 48/ TTABİ 58/ OABA 301/ VHBA 13/ TBAS 264/ OABA 301/ TMTBA 18/ LMEBA 413].

turnagagası-turna gagası: 1. Sardunygillerden, tohumlarının ucunda turna gagasına benzer ince uzun bir uç bulunan, yaprakları güzel kokulu bir bitki, dönbara (Geranium robertianum). 2. Itr. [KT 1260/ İBAS 357/ TBS 715/ BDVN 293/ BDVN 261/ TBAS 270/ TS 2009/ ŞBA 765/ NEBAS 168/ TTBA 80/ TTBA 84/ TTBA 98/ TTBA 48/ OABA 302/ HATBA 15/ TTABİ 66/ TTABİ 67/ TTABİ 73].

unutmabeni-unutma beni: 1. İki çeneklilerden, küçük mavi çiçekler açan bir bitki (Myosotis palustris). 2. Boncuk otu. 3. Kuşgözü. [TBAS 272/ TS 2036/ İBAS 362/ BTS 676/ TTABİ 106/ TTBA 65/ BDVN 405].

yıldız çiçeği: 1. Birleşikgillerden çiçekleri katmerli, yıldız biçiminde ve türlü renkte bir süs bitkisi, dalya (II) (Dahlia). 2. Aster. 3. Pat çiçeği. [TS 2181/ İBAS 379/ NEBAS 180/ TBS 776/ BDVN 225/ BDVN 91/ TTBA 49/ TTABİ 103].

yüksük otu: Digitalis (Scrophulariaceae). İki yıllık, otsu, kırmızı, sarı veya kirli sarı renkli çiçekli türler. Zehirli bitkilerdir. Digitalis ferruginea L- Arıkovanı (Uludağ- Bursa). D. purpurea L.- Mayasıl otu, Parmakçık otu. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir ve yaprakları kalp hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Sıracagillerden, kalp hastalıklarının iyileştirilmesinde kullanılan bir alkaloid veren, çiçekleri yüksük biçiminde olan bitki (Digitalis purpurea). [TBAS 288/ TS 2207/ İBAS 381/ TGİB 89/ BTS 717/ NEBAS 181/ TBS 783/ BDVN 238/ BDVN 40/ TTBA 100/ TTBA 50/ TTABİ 71/ TTABİ 74/ TTBA 92].

Sonuç

Bitkiler, varlıkları çok eskiye dayanan ve insanoğlunun hayatı için çeşitli yönlerden (yemek, ilaç vb.) önem arz eden canlılardır. Bu canlıların adlandırılmasında sosyal ve kültürel birçok etmen rol oynamıştır. Dil de bu sosyal ve kültürel etmenlerden

en fazla etkilenen unsurlardan biridir. İnsan hayatı için önem arz eden bitkilerin adlandırılması konusunda, organ adları, hayvan adları, nesnelere verilen adlar, renk adları gibi pek çok konu belirleyici olmuştur. Bunların belirleyici rol oynamasında ise çeşitli açılardan var olan benzerlikler etkili olmuştur. Bu benzerlikler de beraberinde aktarmaları getirmiştir. Söz ve anlam sanatı olarak niteleyebileceğimiz aktarma konusu, anlatımı güçlü hale getirmek için kimi zaman da dilde tasarrufu savunmak için kullanılmıştır. Deyim aktarması ve ad aktarması olarak iki ayrı başlık altında incelenen bu konu bitkilerin adlandırılmasında da oldukça fazla başvurulan yollardan olmuştur. Özellikle de deyim aktarmalarının türleri olarak kabul edilen “a) İnsandan doğaya aktarma, b) Doğadan insana aktarma, c) Doğadaki nesnelere arasında aktarma, d) Somutlaştırma, e) Duyular arasında aktarma” türleri arasında, insandan doğaya aktarma ve doğadaki nesnelere arasında aktarma türleri bitki adlarının oluşumunda çok fazla etkili olmuştur.

Çalışma için taranan kaynaklardan elde edilen ve aktarmalarla kurulan bazı bitki adları şunlardır: *aslanağzı, aslanpençesi, atkuyruğu-atkuyruğu, ayçiçeği- ay çiçeği, ayıkulağı- ayıkulağı, çan çiçeği, devetabanı, domuzayağı, gelinduvağı, gelindüğmesi, hanımeli, hasekiküpesi- hasekiküpesi, horozibiği-horozibiği, itburnu-itburnu, kandil otu, kartopu, katırkuyruğu- katırkuyruğu, katırtırnağı-katırtırnağı, kaynanadili, keçisakalı-keçisakalı, koyungözü- koyungözü, kuşburnu, küpe çiçeği-küpeçiçeği, mercan çiçeği-mercançiçeği, öküzdili, öküzgöbeği, öküzgözü- öküzgözü, pathıcan çiçeği, sıçankulağı- sıçankulağı, tavşanbıyığı, tavşankulağı-tavşankulağı, tavşanmemesi, tavşanpaçası, tekesakalı-tekesakalı, turnagagası-turnagagası, unutmabeni-unutma beni, yıldız çiçeği, yüksük otu.* Türk dilinin söz varlığının zenginliğini ortaya koyan bitki adları alanı çeşitli açılardan ele alınması gereken çok geniş çaplı bir konudur. Bu geniş çaplı konuyu, dilin etkili bir şekilde kullanılmasında önemli rol oynayan aktarmalar açısından ele aldığımızda ortaya böyle bir dil mirası çıkmaktadır. Her daim gelişimini ve değişimini sürdüren bu miras, pek çok farklı yönden incelenmesi gereken bir değer olarak hep var olacaktır.

Kısaltmalar

<? : Kökeni bilinmiyor

ABY: Meriç Güven (2005), *Abdulvehhab bin Yusuf'un Müntahab-ı fi't- Tibb'i.*

ACBA: Mehmet Gürlek (2011), *Alâ'im-i Cerrâhin'de Geçen Bitki Adları*

Ar. : Arapça

BDVN: K. Armenag Bedevian (1936), *Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish Language.*

Bk./ bkz.: Bakınız

BKTS: Elif Cora (2007), *Burhân-ı Katı'da Yer Alan Türkçe Sözcükler ve Deyim Dizini.*

BTS: Sevinç Karol, Zekiye Suludere ve Cevat Ayvalı (2010), *Biyoloji Terimleri Sözlüğü.*

Bulg. : Bulgarca

CFBİ: Hatice Şahin (2007), *Câmi 'ü'l-Fürs Örneğinde XVI. Yüzyıl Bitki İsimleri.*

Çin. : Çince

DS: *Derleme Sözlüğü* (1993).

EATBT: Gürkan Gümüştam (2010), *Eski Anadolu Türkçesinde Eczacılık Terimleri ve Bu Terimlerin Tıp, Botanik, Zooloji, Madencilik, Kimya Terimleriyle İlişkileri.*

EM: Mustafa Canpolat ve Zafer Önler (2016), *Edviye-i Müfredde.*

EOS: Fikret Turan (2001), *Eski Oğuzca Sözlük-Bahşayış Lügatı.*

Erm. : Ermenice

Eş anl. : Eş anlamlı

ETG: A. Von Gabain (2007), [Çev: Mehmet Akalın], *Eski Türkçenin Grameri.*

EUTSV: İsmail Doğan ve Zerrin Usta (2014), *Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı*.

Far. : Farsça

Fr. : Fransızca

Gr.: Grekçe

Gürc. : Gürcüce

HATBA: İlhan Uçar (2013), *Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları*.

HHKA: Yasemin Yavuz (2008), *Hekim Hayreddin'in Kitab-ı Akrabadin'i*.

Hırv. : Hırvatça

HKHTM: Gürkan Gümüşatam (2009), *Hazâ Kitab u Hukema-ı Tertib-i Mu'alece Adlı Eser Üzerine Bir Dil İncelemesi*.

İBAS: Burhan Paçacıoğlu (2014), *İlaç ve Bitki Adları Sözlüğü*.

İbr. : İbranice

İng.: İngilizce

İsp. : İspanyolca

İt. : İtalyanca

KBS I/ KBS II: Tuncer Gülensoy (2011), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N)/ II (O-Z)*.

KK: Nimet Kara ve Nesibe Ağyar (2017), *Kitâb-ı Kânûnçe, İnceleme- Metin-Dizin*.

Krş. : Karşılaştırınız

KT: Şemseddin Sami (2015), *Kamus-ı Türki*.

Lat. : Latince

LME: Sibel Murad (2009), *Lügat-ı Müşkilat-ı Ecza-Deroiş Siyahi Larendevi*.

LMEBA: Paki Küçüker (2010), *Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ'da Türkçe Bitki Adları*.

Mac: Macarca

MMŞM: Ali Haydar Bayat ve Necdet Okumuş (2004), *Muhammed bin Mahmûd-ı Şirvânî-Mürşid [Göz Hastalıkları]*.

MOBA: Burak Telli (2015), *Kenzü's-Sıhhatü'l-Ebdâniyye Eser-i Mürşid-i Osmâniyye'de Bitki Adları*.

Moğ. : Moğolca

MŞ II: Zafer Önler (1999), *Müntahab-ı Şifâ I-II*.

NEBAS: Nejat Ebcioğlu (2009), *Bitki Adları Sözlüğü*.

OABA: İlhan Uçar (2012), *Türkiye Türkçesinde Organ Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları*.

Öİ: Özel isim

Por. : Portekizce

RFLMT: Şaban Doğan (2011), *Ebulfeyz Mustafa Efendi-Risâle-i Feyziyye fi Lüğâti'l-Müfredâti't-Tibbiyye*.

Rum. : Rumca

Sırp. : Sırpça

Skr. : Sanskritçe

Sl. : Slavca

Sür. : Süryanice

syf./ s. : Sayfa

ŞBA: Oktay Mete (2009), *Kabalıcı Şifalı Bitkiler Ansiklopedisi*.

ŞMS: Ferhat Kurban (1990), *Şirvani Mahmud- Sultâniye*.

T. : Türkçe

TBAM: Anooshirvan Miandji (2019), *Tıbbi Bitkiler Atlası*.

TBAS: Burhan Baytop (2007), *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*.

TBS: Ertan Tuzlacı (2011), *Türkiye Bitkileri Sözlüğü*.

TBYBA: Ahmet Doğan ve Ertan Tuzlacı (2015), *Tunceli'nin Bazı Yöresel Bitki Adları*.

TDK: TDK

TE: Osman Özer (1995), *Ahmedî, Tervihü'l-Ervâh (Giriş-Metin-Dizin)*.

TETTL II: Andreas Tietze (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lüğati*.

TGİB: Ertan Tuzlacı (2016), *Türkiye'nin Geleneksel İlaç Bitkileri*.

THBS: Şahru Pilten (2017), *Türk Bilişsel Budun Dil Bilimine Giriş, Türk Halk Bitki Sınıflandırmaları/Temel Aşamalar*.

TKF: Mükerrerem Bedizel Aydın (2011), *İbn Avvâm- Terceme-i Kitâbü'l- Filâha [Ziraat Kısmı], Çevirimetin-İnceleme-Sözlük*.

TKS: Anıl Çelik (2014), *Terceme-i Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş-İnceleme- Metin-Dizin)*.

TMİB: Paki Küçüker ve Yasemin Yıldız, *Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytâr*.

TMTBA: Zafer Önler (2004), *XIV-XV. Yüzyıl Tıp Metinlerinde Türkçe Bitki Adları*.

TS: *Türkçe Sözlük* (2005).

TSD: *Tarama Sözlüğü* (1995).

TTABİ: Kürşat Efe (2012), *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bitki ve Hayvan İsimleri*.

TTBA: Fatih Alkayış (2007), *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*.

VHBA: Nuh Doğan (2011), *Vezirköprü ve Havza Ağızlarında Yabancı Bitki Adları*.

YATBT: Zafer Önler (1990), *XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri*.

YİŞ: Paki Küçüker (1994), *Yadigâr-ı İbn-i Şerif*.

Yun. : Yunanca

Kaynakça

Akerson, Fatma E. (2016). *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Aksan, Doğan (1990/2009). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.

Aksan, Doğan (2015). *En Eski Türkçenin İzlerinde-Orhun ve Yenisey Yazıtları Üzerinde Sözcükbilim, Anlambilim ve Biçembilim İncelemelerinin Aydınlatıldığı Gerçekler*. İstanbul: Bilgi Yayınları.

Aksan, Doğan (2006/2009). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, Doğan (1971). *Anlam Bilimi ve Türk Anlam Bilimi (Ana Çizgileriyle)*. Ankara: Ankara Üniv. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 217.

Aksan, Doğan (2004). *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*. Multilingual Yayınları.

Aksan, Doğan (2003). *Anlambilim Açısından Türkçenin Sözvarlığı. Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, 26-34.

Aksan, Doğan (1971). *Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK Yayınları.

Alkayış, Fatih (2007). *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE Doktora Tezi.

Aydın, Mükerrerem B. (2011). *İbn Avvâm-Terceme-i Kitâbü'l-Filâha [Ziraat Kısmı], Çevirimetin-İnceleme-Sözlük*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Bayat, Ali Haydar ve Okumuş, Necdet (2004). *Muhammed bin Mahmûd-ı Şiroânî - Mürşid [Göz Hastalıkları]*. Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları.

Baytop, Turhan (1994/2007). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

Bedevian, Armenag K. (1936). *Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish Language*. Kahire: Argus and Papazian Presses.

- Canpolat, Mustafa ve Önler, Zafer (2016). *Edviye-i Müfrede*. Ankara: TDK Yayınları.
- Cora, Elif (2007). *Burhân-ı Katı'da Yer Alan Türkçe Sözcükler ve Deyim Dizini*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, Anıl (2014). *Terceme-i Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Derleme Sözlüğü* (1993). Ankara: TDK Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doğan, Ahmet ve Tuzlacı, Ertan (2015). Tunceli'nin Bazı Yöresel Bitki Adları. *Avrasya Terim Dergisi*, 3(2).
- Doğan, İsmail ve Usta, Zerrin (2014). *Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı*. Ankara: Altınpost Yayınları.
- Doğan, Nuh (2011). Vezirköprü ve Havza Ağzlarında Yabancı Bitki Adları. *Diylektolog*, 2, 7-13.
- Doğan, Şaban (2011). *Ebulfeyz Mustafa Efendi - Risâle-i Feyziyye fî Lügâti'l-Müfredâti't-Tibbiyye*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Duran, Ahmet (1998). Türkçede Bazı Bitki Adlarının Veriliş Sebepleri. *Türk Dili Dergisi*, 555, 223-229.
- Ebcioğlu, Nejat (2009). *Bitki Adları Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Efe, Kürşad (2012). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bitki ve Hayvan İsimleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE Doktora Tezi.
- Erol, Hülya A. (2018). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Filizok, Rıza (2001). *Anlam Analizine Giriş*. İzmir: Ege Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Filizok, Rıza (2013). *Mantık ve Anlam Tasnifleri*. [Erişim tarihi: 10.09.2019]. <https://docplayer.biz.tr/46122115-Prof-dr-riza-filizok.html>
- Gabain, A. Von. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Guiraud, Pierre (1984). *Anlambilim*. Ankara: Kuzey Yayınları.
- Gülensoy, Tuncer (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N)/II (O-Z)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gümüşatam, Gürkan (2010). Eski Anadolu Türkçesinde Eczacılık Terimleri ve Bu Terimlerin Tıp, Botanik, Zooloji, Madencilik, Kimya Terimleriyle İlişkileri. *Turkish Studies*, (5)2, 1033-1087.
- Gümüşatam, Gürkan (2009). *Haza Kitab u Hukema-yı Tertib-i Mu'alece Adlı Eser Üzerine Bir Dil İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi.
- Gürlek, Mehmet (2011). Alâ'im-i Cerrâhîn'de Geçen Bitki Adları. *Adıyaman Üniversitesi SBE Dergisi*, (4)7, 123-145.
- Güven, Meriç (2005). *Abdulvehhab bin Yusuf'un Müntahab-ı fi't-Tıbb'ı*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi SBE Doktora Tezi.
- Hazar, Mehmet (2014). *Türkçe (Sözcük) Anlam Bilimi-I*. Konya: Eğitim Yayınevi.

- Hazar, Mehmet (2013). Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası. *Türük Dergisi*, (1)2, 137-173.
- İnandık, Hamit (1969). *Bitkiler Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- İzbırak, Reşat (1976). *Bitki Coğrafyası*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Kara, Nimet ve Ağyar, Nesibe (2017). *Kitâb-ı Kânûnçe (İnceleme-Metin-Dizin)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karaağaç, Günay (2013). *Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2002). *Dil, Tarih ve İnsan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2015). *Dil Bilgisi ve Anlam Bilgisi Çözümlemeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karol, Sevinç; Suludere, Zekiye ve Ayvalı, Cevdet (2010). *Biyoloji Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kıran, Ayşe E. (2014). Dilbilim, Anlambilim ve Edimbilim. *Turkish Studies*, (9)6, 719-729.
- Kurban, Ferhat (1990). *Şirvani Mahmud-Sultâniye*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Küçüker, Paki ve Yıldız, Yasemin. *Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytâr/ Baytâr-nâme*.
- Küçüker, Paki (2010). Lügat-i Müşkilât-ı Ecza'da Türkçe Bitki Adları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3)11, 401-415.
- Küçüker, Paki (1994). *Yadigâr-ı İbn-i Şerif*. Elazığ: Fırat Üniversitesi SBE Doktora Tezi.
- Mete, Oktay (2009). *Kabalıcı Şifalı Bitkiler Ansiklopedisi*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Miandji, Anooshirvan (2019). *Tıbbi Bitkiler Atlası*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Murad, Sibel (2009). *Lügat-ı Müşkilat-ı Ecza - Deroiş Siyahi Larendevi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.
- Önler, Zafer (1999). *Müntahab-ı Şifâ I-II*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Önler, Zafer (2000). *Revnak-ı Bustan*. Ankara: TDK Yayınları.
- Önler, Zafer (1998). XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Sözcük Varlığı, 6, 157-168.
- Önler, Zafer (1990). XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri. *Journal of Turkish Studies*, 14, 357-392.
- Önler, Zafer (2004). XIV-XV. Yüzyıl Tıp Metinlerinde Türkçe Bitki Adları. *Kebikeç*, 18, 273-302.
- Özer, Osman (1995). *Ahmedî, Tervihü'l-Eroâh (Giriş-Metin-Dizin)*. Elazığ: Fırat Üniv. Doktora Tezi.
- Özmen, Mehmet (2017). Özel Ad Kökenli Tür Adları. *Dil Dergisi*.
- Paçacıoğlu, Burhan. (2014). *İlaç ve Bitki Adları Sözlüğü*. Sivas: Cumhuriyet Üniv. Yayınları.
- Piltin, Şahru (2017). *Türk Bilişsel Budun Dil Bilimine Giriş - Türk Halk Bitki Sınıflandırmaları/ Temel Aşamalar*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim (2001). *Türk Ad Bilimi I-Giriş*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

- Sakaoğlu, Saim (2017). *Ad Bilimi Yazıları*. Konya: Kömen Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim (2014). Bazı Meyve Adları Üzerine Yarenlik ("Bazı Meyve Adları" adıyla). *Acta Turcica*, (VI) 11/1, 1-6.
- Sakaoğlu, Saim. (1998). Bitkilerin Ad Dünyası. *Kültür ve Sanat*, 38, 17-23.
- Sami, Şemseddin (2015). *Kamus-ı Türki*. Ankara: TDK Yayınları.
- Şahin, Hatice (2007). Câmî 'ü'l-Fürs Örneğinde XVI. Yüzyıl Bitki İsimleri. *Turkish Studies*, (2)2, 570-602.
- Şahin, İbrahim (2018). *Adbilim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, İbrahim (2016). Filoloji ve Botanik Alanlarının Kavşağında Yerel Fitonimler (Bitkiadları) Meselesi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 56, 775-791.
- Tarama Sözlüğü* (1995). Ankara: TDK Yayınları.
- Telli, Burak (2015). Kenzü's-Sıhhatü'l-Ebdâniyye Eser-i Mürşid-i Osmâniyye'de Bitki Adları. *Kesit Akademi Dergisi*, 1 (1).
- Tietze, Andreas (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lûgatı*. İstanbul: Simurg Kitapçılık-Yayıncılık.
- Turan, Fikret (2001). *Eski Oğuzca Sözlük-Bahşayış Lûgatı*. İstanbul: Bilimsel Akademik Yayınlar.
- Tuzlacı, Ertan (2016). *Türkiye'nin Geleneksel İlaç Bitkileri*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevleri.
- Tuzlacı, Ertan (2011). *Türkiye Bitkileri Sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Uçar, İlhan (2009). *Hazâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb Cerrâh Mes'ûd (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE Doktora Tezi.
- Uçar, İlhan (2013). Kavram-Çağrışım-Kelime Bağlamında Bitki Adlarına Anlam Bilimsel Bir Yaklaşım. *Turkish Studies*, (8)1, 2671-2683.
- Uçar, İlhan (2013). Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları. *Teke Dergisi*, (2)1, 1-9.
- Uçar, İlhan (2013). Yetiştigi/Geldiği Coğrafya veya Etnik Adlandırmayla Oluşturulan Bitki Adları. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, (5)1, 115-135.
- Uçar, İlhan (2012). Türkiye Türkçesinde Organ Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları. *TÜBAR- XXXII*, 285-306.
- Yavuz, Yasemin (2008). *Hekim Hayreddin'in Kitab-ı Akrabadin'i*. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.

